

Innhold

Forord	5
Kapittel 1 De forskjellige boligselskapene	37
1.1 Innledning	37
1.2 Borettslag	37
1.2.1 Overordnet	37
1.2.2 Hva et borettslag er, og hvilke forpliktelser andelseierne er ansvarlige for	38
1.2.3 Borettslaget driver boligformål og beslektede formål. . .	39
1.2.4 Frittstående borettslag og borettslag tilknyttet boligbyggelag	40
1.2.5 Borettsregister: registrering av andeler og rettigheter. . .	42
1.2.6 Andeler	42
1.2.7 Hvem som kan være andelseiere.	43
1.2.7.1 Stifter, borettslaget og fysiske personer.	43
1.2.7.2 Sameie i borettslagsandel.	43
1.2.7.3 Juridiske personer med allmenntilgang formål	44
1.2.7.4 Kreditorer.	45
1.2.7.5 Vilkår i stiftelsesdokumenter eller vedtekter for å bli andelseier	46
1.2.8 Godkjenning av nye andelseiere	47
1.2.9 Borettslagets egenkapital: innskudd og fellesgjeld	47
1.2.10 Vedtekter og husordensregler	49
1.2.11 Dokumentasjon av rett til parkeringsplass	49
1.2.12 Panterett for borettslaget for krav mot andelseiere.	49
1.2.13 Borettslagets organer	51
1.2.13.1 Styret.	51
1.2.13.2 Generalforsamling	51
1.2.13.3 Andre selskapsorganer	52

1.3	Eierseksjonssameie	52
1.3.1	Forskjeller og likheter i forhold til borettslag	52
1.3.2	Hva et eierseksjonssameie er	52
1.3.3	Fellesareal, seksjonert areal, hoveddel, tilleggsdel	53
1.3.4	Bestemte deler av eiendommen skal alltid være fellesareal	54
1.3.5	Eierseksjonslovens anvendelsesområde	55
1.3.6	Forholdet mellom sameiet og seksjonseieren	55
1.3.7	Hvem som kan eie eller erverve eierseksjoner	56
1.3.8	Stiftelsesforutsetninger, sameieavtale, vedtekter og husordensregler	58
1.3.9	Panterett for krav mot seksjonseier	58
1.3.10	Registrering av eierseksjonssameiet i foretaksregisteret	59
1.3.11	Organ i et eierseksjonssameie	59
	1.3.11.1 Styre	59
	1.3.11.2 Årsmøter	60
	1.3.11.3 Andre selskapsorganer	60
1.4	Boligaksjeselskapet	60
1.4.1	Hvilke lover som får anvendelse	60
1.4.2	Aksjeeier og aksjebrev	61
1.4.3	Innskuddsbevis	62
1.4.4	Boret etter borettslagsloven, vedtekter og husordensregler	63
1.4.5	Boligaksjeselskapets organer	63
	1.4.5.1 Styre	63
	1.4.5.2 Generalforsamlingen	64
	1.4.5.3 Andre selskapsorganer	64
	Kapittel 2 Styret må forholde seg til mange	65
2.1	Styret i et fugleperspektiv	65
2.2	Styret og styremedlemmene har både myndighet og ansvar	66
2.3	Generalforsamling og årsmøter	66
2.4	Eierne, beboerne og deres forbindelser	67
2.5	Andre organer, utvalg og tillitsvalgte	68
2.6	Forretningsfører	70
2.7	Revisor	70
2.8	Ansatte	71
2.9	Andre avtaleparter	71
2.10	Særskilt om vilkår knyttet til avtaler med renholdsvirksomheter	72

2.11	Særlig om boligbyggelaget.	72
2.12	Selskaper, kommuner og andre juridiske personer som eiere . . .	73
Kapittel 3	Organisering av styret og styrets arbeid	75
3.1	Alle boligselskaper skal ha et styre.	75
3.2	Krav til styremedlemmene	76
3.3	Situasjonen dersom det ikke blir valgt styre	78
3.4	Organisering av styrearbeidet.	78
3.4.1	Generelt.	78
3.4.2	Styreinstruks.	79
3.4.3	Årsplan	80
3.4.4	Tjenestevilkår – styrehonorar	82
3.4.5	Hvem som er nærstående til en eier	83
3.5	De ulike funksjonene i styret	84
3.5.1	Styreleder	84
3.5.2	Nestleder.	85
3.5.3	Styremedlemmer	86
3.5.4	Protokollfører.	86
3.5.5	Kasserer.	86
3.5.6	Varamedlemmer	87
3.6	Innkalling til og avholdelse av styremøte.	88
3.6.1	Når det skal innkalles til styremøte	88
3.6.2	Hvem som kan innkalle til styremøte	88
3.6.3	Hva en innkalling til styremøte skal inneholde.	89
3.7	Gjennomføring av styremøte	91
3.8	Generelt om forsvarlig saksbehandling	92
3.9	Avstemninger og vedtak i styret	92
3.10	Mindretallsvern og myndighetsmisbruk	93
3.11	Regler og råd om protokollføring	93
3.12	Iverksettelse og oppfølging av vedtak	95
3.13	Inhabilitet i styret.	97
3.14	Fristberegning.	100
3.15	Krav til meldinger	100
3.16	Forsinkelsesavgift for styremedlemmer ved manglende innsendelse til regnskapsregisteret	101
Kapittel 4	Styrets myndighet – representasjonsrett	102
4.1	Styret har representasjonsrett i saker som gjelder alle	102
4.1.1	Styrets representasjonsrett gjelder felles anliggender . . .	102
4.1.2	Representasjonsrett i eierseksjonssameier	103

4.1.3	Seksjonseieres representasjonsrett i eierseksjonssameier	104
4.1.4	Representasjonsrett i borettslag	105
4.2	Representasjonsretten tilligger styret som selskapsorgan	105
4.3	Avtalefullmakt og stillingsfullmakt til å opptre på vegne av boligselskapet	106
4.4	Partsevne i søksmål – styreleder kan være saksøker og saksøkt på vegne av boligselskapet	108
4.4.1	Partsevne som saksøker	108
4.4.2	Partsevne som saksøkt	108
4.5	Partsevne i søksmål gjeldende krav på tilbakebetaling av for mye betalt av fellesutgifter	109
4.6	Søksmål mellom eiere	110
4.7	Søksmål om mangler ved kjøp av seksjon i eierseksjonssameie	110
4.8	Gruppesøksmål	112
4.9	Ansvar for saksomkostninger	113
4.10	Utenrettslige prosesser	114
4.11	Boligselskapets ansvar for overdragelser mellom eiere	114
Kapittel 5 Ansvar for styremedlemmer og boligselskapet		115
5.1	Erstatningsansvar mot styremedlemmer	115
5.1.1	Individuelt ansvar	115
5.1.2	Tre grunnvilkår: uaktsomhet, tap og årsakssammenheng	116
5.1.3	Kravet til aktsomhet	116
5.1.4	Kravet til lidt tap	118
5.1.5	Kravet til påregnelig og adekvat årsakssammenheng	119
5.1.6	Reduksjon og lemping av erstatning	119
5.1.7	Erstatningsberettigede	120
5.2	Gransking i borettslag og boligaksjeselskaper	121
5.3	Meddelelse av ansvarsfrihet	121
5.4	Vilkår for straffansvar	121
5.5	Styreansvarsforsikring	122
5.6	Gårdeieransvaret	123
Kapittel 6 Innkalling til generalforsamling og årsmøte		125
6.1	Kunnskap er makt	125
6.2	Oversikt over generalforsamlingens og årsmøtets myndighet	126
6.3	Frist for avholdelse av årsmøte	127
6.4	Hvem som kan fremsette krav om avholdelse av ekstraordinære generalforsamlinger og årsmøter	127

6.4.1	Krav fra andelseiere, aksjonærer eller seksjonseiere	127
6.4.2	Initiativ fra styret, forretningsfører eller boligbyggelag	128
6.4.3	Krav fra revisor eller skifteretten	129
6.4.4	Tingretten i kommunen der eiendommen ligger, kan innkalle.	129
6.4.5	Beslutning på generalforsamlingen og årsmøte	130
6.5	Varsel om frist for innsendelse av saker til ordinær generalforsamling og årsmøte	130
6.6	Anmeldelse av saker til behandling på generalforsamling og årsmøter	132
6.7	Krav til beskrivelse av den saken som skal behandles.	133
6.8	Innkalling til generalforsamling og årsmøter.	134
6.8.1	Styret og forretningsfører sørger for innkalling	134
6.8.2	Innkallingens innhold	134
6.8.3	Adressater for innkallingen	137
6.8.4	Innkallingens form og forsendelsesmåte	138
6.8.5	Frister for innkalling til generalforsamling og årsmøter	138
Kapittel 7 Avholdelse av generalforsamling og årsmøte		140
7.1	Regler om møte-, uttale- og stemmerett	140
7.1.1	Vedtektsregulering	140
7.1.2	Rett og plikt til å møte og uttale seg.	140
7.1.3	Stemmerett	142
7.1.4	Fullmaktsforhold	143
7.1.5	Bruk av rådgiver.	145
7.2	Avholdelse av generalforsamling og årsmøter	145
7.2.1	Praktiske forberedelser	145
7.2.2	Møtet erklæres for åpnet	146
7.2.3	Innvendinger mot innkallingen.	146
7.2.4	Opplysninger om fremmøte og gjennomgang av fullmakter.	146
7.2.5	Valg av møteleder	147
7.2.6	Valg av protokollfører og protokollvitner.	147
7.2.7	Godkjenning av dagsorden	148
7.2.8	Fastsettelse av voteringsmåte	148
7.2.9	Behandle styrets årsberetning	148
7.2.10	Behandle årsregnskap.	154
7.2.11	Gjennomgang og vedtak av budsjett	156

7.2.12	Fastsettelse av honorar til styremedlemmer	156
7.2.13	Fastsettelse av honorar til revisor	157
7.2.14	Valg av styremedlemmer og styreleder	157
7.2.15	Krav til revisor, gjennomgang av revisors beretning og valg av revisor	158
7.2.16	Behandling av saker som er særskilt anmeldt – endringer i fremsatt forslag	159
7.2.17	Behandling av saker som ikke er beskrevet i innkallingen	160
7.2.18	Godkjenning av protokoll	161
7.3	Inhabilitet på årsmøter og generalforsamlinger	162
7.4	Rettslig prøvelse av vedtak fattet i årsmøter og på generalforsamlinger	164
7.4.1	Søksmål og midlertidig forføyning	164
7.4.2	Gransking i borettslag og boligaksjeselskap	165
Kapittel 8 Valg av styremedlemmer		169
8.1	Valgbarhetsvilkår	169
8.2	Antall medlemmer i styret	171
8.3	Særlig om valg av styreleder	171
8.4	Tjenestetid	172
8.5	Fratreden, suspensjon og avsettelse av styremedlemmer	173
Kapittel 9 Avstemningsregler på generalforsamling og årsmøte		175
9.1	Generelle avstemningsregler	175
9.2	Eierandel og stemmevekt	176
9.3	Stemmelikhet	177
9.4	Tilbaketrekking av forslag	178
9.5	Saker som krever alminnelig flertall	178
9.5.1	Vedtak i saker som skal avgjøres etter bestemmelser i lov og vedtekter	178
9.5.2	Vedtak i saker om vanlig forvaltning og vedlikehold	180
9.6	Vedtak i saker som krever kvalifisert flertall	182
9.6.1	Vedtak i saker hvor lov eller vedtekter krever kvalifisert flertall	182
9.6.2	Vedtak i saker om faktiske endringer i borettslag og eierseksjonssameier som går ut over vanlig forvaltning og vedlikehold	183
9.6.2.1	Generelle hensyn ved vurderingen	183

9.6.2.2	Typiske faktiske endringer som kan kreve vedtak med kvalifisert flertall	184
9.6.3	Vedtak i saker som gjelder rettslige forhold i borettslag og eierseksjonssameier	185
9.6.4	Vedtak i saker i borettslag og eierseksjonssameier som fører med seg økonomisk ansvar som går ut over 5 % av fellesutgiftene	187
9.6.5	Vedtak i saker som går ut over vanlig forvaltning og vedlikehold i boligaksjeselskaper	188
9.7	Krav om tilslutning fra de eiere som et vedtak gjelder	189
9.8	Krav om enstemmighet eller tilslutning fra alle	191
9.9	Vetorett	193
9.10	Bestemmelser i vedtekter om avvikende stemmerettsregler	194
9.11	Vedtak om å omgjøre tidligere vedtak	196
9.12	Årsmøtets og generalforsamlingens delegasjonsadgang	196
Kapittel 10 Mindretallsvern og myndighetsmisbruk		198
10.1	Like regler om usaklig forskjellsbehandling og myndighetsmisbruk i alle boligselskaper	198
10.2	Formålet med vedtaket har betydning	199
10.3	Fordelen, nytten eller bekostningen kan være av forskjellig faktisk karakter	200
10.4	Saksbehandlingen må alltid være saklig og fullstendig	201
10.5	Vedtak må være saklig begrunnet og fremtre som fornuftige	201
10.6	Ingen bruksenheter må bli vesentlig forringet	203
10.7	Ingen vedtak kan medføre urimelige økonomiske belastninger	203
10.8	Ugyldighet på grunn av saksbehandlingsfeil	203
10.9	Virkninger av at mindretallsvernet kommer til anvendelse	204
10.10	Utløsning av aksjonær og innløsning av andel ved misbruk av myndighet	204
Kapittel 11 Vedtekter og husordensregler som styringsinstrument		206
11.1	Vedtektene viser adferdsnormene som gjelder i boligselskapet	206
11.2	Generelle krav til innholdet av vedtekter i boligselskaper	207
11.3	Vedtekter i borettslag	208
11.3.1	Minstekrav og avvik fra normalløsninger	208
11.3.2	Bestemmelser som er i strid med borettslagsloven av 2003	209

11.3.3	Bestemmelser om prisregulering i borettslag	210
11.4	Vedtekter i eierseksjonssameier	211
11.5	Vedtekter i boligaksjeselskaper	212
11.6	Aktuelle vedtektsbestemmelser	213
11.6.1	Motivere til gjennomgang av vedtektene	213
11.6.2	Omfang og formål	213
11.6.3	Bestemmelser fastsatt ved stiftelsen	213
11.6.4	Vilkår for kjøp av bruksenhet	214
11.6.5	Godkjenning av erverver og leietager	214
11.6.6	Forbud mot diskriminering	214
11.6.7	Forkjøpsrett	215
11.6.8	Bruk og endring av bruksenhet og fellesareal	215
11.6.9	Utleie og annen bruksoverlatelse	216
11.6.10	Generelt om parkeringsplasser	216
11.6.11	Funksjonshemmedes rettigheter til parkeringsplasser . .	216
11.6.12	Ladbare kjøretøy	217
11.6.13	Vedlikehold	217
11.6.14	Særskilt om endringstiltak	218
11.6.15	Estetiske forhold	219
11.6.16	Dyrehold	219
11.6.17	Innbetaling og fordeling av fellesutgifter	219
11.6.18	Betaling for elektrisitet og brensel som del av fellesutgifter	220
11.6.19	Vedlikeholdsfond	220
11.6.20	Ettersyn	220
11.6.21	Varsel om tidspunkt for generalforsamling og årsmøte	221
11.6.22	Årsmøte og generalforsamling som øverste myndighet	221
11.6.23	Avholdelse av årsmøte og ordinær generalforsamling . .	222
11.6.24	Ekstraordinære årsmøter og generalforsamlinger	222
11.6.25	Årsmøtets og generalforsamlingens myndighet	222
11.6.26	Ledelse og protokollering på årsmøter og generalforsamlinger	222
11.6.27	Fullmaktsforhold	223
11.6.28	Bruk av rådgiver på årsmøter og generalforsamlinger . .	223
11.6.29	Inhabilitet på styremøter, generalforsamling og årsmøter	223
11.6.30	Styret	223
11.6.31	Innkalling til styremøte	224

11.6.32	Styrets kompetanse	224
11.6.33	Ansatte og forretningsfører	224
11.6.34	Revisor	225
11.6.35	Erstatningsansvar	225
11.6.36	Meldeplikt for skader	225
11.6.37	Panterett	226
11.6.38	Husordensregler og bruksreglement	226
11.6.39	Nøkler til boligselskapets låssystem	226
11.6.40	Brannsikkerhet	227
11.6.41	Ansvar for balkonger, terrasser, veranda og lignende ...	227
11.6.42	Merverdiavgiftskompensasjon i eierseksjonssameier ...	228
11.6.43	Mislighold	228
11.6.44	Aksept av boligselskapets regler	229
11.6.45	Andre mulige vedtektsbestemmelser	229
11.7	Nærmere om husordensregler	229
11.8	Litt om rettsvern	230
Kapittel 12	Forholdet til forretningsfører	231
12.1	Behovet for forretningsfører	231
12.2	Regler for engasjement av forretningsfører	232
12.3	Styret har ansvar for forsvarlig forretningsførsel	233
12.4	Krav til regnskapsførers kvalifikasjon	233
12.5	Boligbyggelag som forretningsfører i tilknyttede borettslag ...	234
12.6	Forretningsførers oppgaver og funksjoner	235
12.6.1	Forretningsfører kan representere boligselskapet i saker gjeldende vanlig forvaltning og drift	235
12.6.2	Styret skal bare etterspørre oppgaver og funksjoner boligselskapet har behov for	235
12.6.3	Økonomiforvaltning	235
12.6.4	Meldinger til offentlige myndigheter	237
12.6.5	Bedriftsforvaltning	238
12.6.6	Personalforvaltning	239
12.6.7	Administrasjon av eiendom	239
12.6.8	Bistand ved styremøter, generalforsamling og årsmøter	240
12.6.9	Bistand ved overdragelser av andeler, aksjer og seksjoner	240
12.6.10	Register over eiere og beboere	241
12.6.11	Praktiske oppgaver	241
12.7	Inhabilitet hos forretningsfører	241

12.8	Erstatnings- og straffansvar for forretningsfører	242
12.9	Nærmere om avtalen med forretningsfører	242
12.9.1	Formelle krav og krav til innholdet i avtalen.	242
12.9.2	Vederlag.	244
12.9.3	Varighet og oppsigelse	244
Kapittel 13 Dokumentforvaltning og økonomistyring		246
13.1	Begrepet økonomistyring i dette kapitlet	246
13.2	Behandling av tilsendte eller overleverte dokumenter	247
13.3	Registrerings- og arkiveringsrutiner.	248
13.4	Bankrutiner, behandling av kontanter, bestilling av varer og tjenester	249
13.5	Regnskapskontroll: system og rapporter	251
13.6	Utarbeidelse av budsjett	252
13.7	Likviditetskontroll.	254
Kapittel 14 Hva fellesutgifter er, utligningsmåter og fastsettelse av størrelsen på fellesutgifter		256
14.1	Definisjon av fellesutgifter og begrepsbruk.	256
14.2	Fastsettelse og innkreving av akontobeløp	257
14.3	Eksempler på kostnader som kan utlignes som del av fellesutgiftene.	257
14.4	Kostnader til gjennomføring av vedlikeholdstiltak og kontroll av vedlikehold	259
14.5	Innkjøp av fellestjenester som strøm, tv, Internett, brannvarsling	260
14.6	Vilkår for økning av fellesutgiftene	262
14.7	Akontobeløpet kan omfatte en sikkerhetsmargin.	262
14.8	Vedlikeholdsfond.	263
14.9	Delvis innbetaling av fellesutgifter – adgang til deponering.	264
14.10	Innkreving av tilleggs kapital med innbetaling av engangsbeløp til dekning av fellesutgifter	264
14.10.1	Særlig aktuelt ved rehabiliteringstiltak.	264
14.10.2	Innkalling av tilleggs kapital i borettslag.	265
14.10.3	Innkalling av tilleggs kapital i boligaksjeselskap	265
14.10.4	Innkalling av tilleggs kapital i eierseksjonssameier	265
14.10.5	Fordelingsnøkkel for innbetaling av beløpet.	266
14.11	Regress fra eier som har betalt for mye	266
14.12	Opphør av plikt til å svare fellesutgifter	267

14.13 Sikring mot tap av fellesutgifter i borettslag	268
14.14 Forsikring mot tap av felleskostnader	269

Kapittel 15 Fastsettelse og endring av fordelingsnøkkel

for fellesutgifter	270
15.1 Betydningen av stiftelsesdokumenter og vedtekter	270
15.2 Hovedregler om fastsettelse av fordelingsnøkkel	271
15.3 Endring av fordelingsnøkkelen for fellesutgifter	272
15.3.1 Oversikt over grunnlag for endring	272
15.3.2 Endring av fordelingsnøkkelen ved tilslutning fra berørte eiere	272
15.3.3 Endring av fordelingsnøkkelen må ikke skape urimelig forskjellsbehandling	273
15.3.4 Endring av fordelingsnøkkelen fordi fordelingen har blitt kvalifisert urimelig på grunn av vesentlige endringer	273
15.3.4.1 Endring må skyldes senere inntrådte endringer	273
15.3.4.2 Endringene må være varige og vesentlige	274
15.3.4.3 Endringer i bruks- og eiendomsverdi	275
15.3.5 Endring av fordelingsnøkkelen til fordeling etter nytte og forbruk	276
15.3.5.1 Vilkår for fordeling etter nytte eller forbruk	276
15.3.5.2 Mulig anvendelse for nye felleskostnadselementer	277
15.3.5.3 Mulig anvendelse ved kostnader til rehabilitering av eksisterende bygningssdeler	279
15.3.5.4 Mulig anvendelse ved skadeutbedring	280
15.3.5.5 Mulig anvendelse ved forbruksavhengige felleskostnadselementer	280
15.3.5.6 Fremgangsmåte	281

Kapittel 16 Opptak av og individuell nedbetaling av felleslån . . . . .

16.1 Opptak av lån	283
16.1.1 Styret har plikt til å sørge for finansiering av tiltak som er vedtatt	283
16.1.2 Vilkår for låneopptak	283
16.1.3 Sikkerhet for lån	284

16.1.4	Praktiske vilkår ved søknad om lån	285
16.1.5	Innbetaling og tilbakebetaling av lån	286
16.1.6	Avtale om rehabilitering mellom noen eiere	287
16.2	Individuell nedbetaling av felleslån.	287
16.2.1	Eiere har ikke krav på å få nedbetale andel av felleslån.	287
16.2.2	Beslutning om adgang til nedbetaling krever flertall som for vedtektsendring	288
16.2.3	Avtale både med borettslaget og forretningsfører.	289
16.2.4	Krav om samtykke fra kreditor	289
16.2.5	Nærmere om vedtak om individuell nedbetaling av felleslån.	290
Kapittel 17 Fellesinntekter.		291
17.1	Begrepet fellesinntekter og vilkår for utbetaling.	291
17.2	Særskilt om inntekter fra utleie av fellesareal	292
Kapittel 18 Boligselskapets rett til forvaltning av fellesareal og fellesanlegg		293
18.1	Praktiske oppgaver settes bort til andre.	293
18.2	I eierseksjonssameier skal bestemte arealer alltid være og forbli fellesareal.	294
18.3	Biloppstillingsplasser, garasjer og garasjeanlegg	294
18.4	Grøntanlegg og annet utvendig fellesareal.	294
18.5	Lekeplasser og lekeapparater	295
18.6	Forsyningsanlegg for elektrisitet og andre tekniske anlegg	297
18.7	Fellesvaskeri	298
18.8	Innvendig fellesareal.	299
18.9	Styrets rett og plikt til å nekte utstedelse av nye nøkler til inngangsdører og fellesrom.	299
18.10	Postkasser og skilting.	300
18.11	Bruk, fordeling og omfordeling av boder	300
18.12	Tilfluktsrom	301
18.13	Felles oppholdsrom	301
18.14	Andre fellesanlegg eller arealer	301
18.15	Ansvar for strøing og rydding av snø og is	302
18.16	Dugnad	303
18.17	Gebyr for overtredelser av regler	305
18.18	Felles forvaltning av flere sameier.	306
18.19	Forvaltningshåndbok.	306

Kapittel 19 Særskilt om biloppstillingsplasser, garasjer og garasjeanlegg	308
19.1 Forholdet til offentligrettslige krav til parkeringsplasser	308
19.2 Hver eier har lik rett til bruk av biloppstillingsplasser	309
19.3 Bytterett for funksjonshemmede i eierseksjonssameier	310
19.4 Bruksreglement	311
19.4.1 Krav til vedtagelse av bruksreglement	311
19.4.2 Brukerregister	311
19.4.3 Søknad og godkjenning av ny bruker	312
19.4.4 Ansiennitetsregler	312
19.4.5 Bruksrettens faktiske omfang	312
19.4.6 Endring av fordeling av plasser	312
19.4.7 Vedlikehold og endringer	313
19.4.8 Vederlag for bruken	313
19.4.9 Sikkerhetsrutiner	313
19.4.10 Forsikring	313
19.4.11 Parkeringsbestemmelser	314
19.4.12 Frivillig og tvangsmessig opphør av bruk	315
19.4.13 Endring av bruksreglementet	315
19.5 Utbyggers rettigheter til biloppstillingsplasser i et eierseksjonssameie	315
19.6 Adgangen til å gi eiendomsrett til en biloppstillingsplass i et eierseksjonssameie	316
19.7 Adgangen til varig bruksrett til parkeringsplass i et eierseksjonssameie	317
19.8 Adgangen til å gi noen midlertidig bruksrett til en biloppstillingsplass i et eierseksjonssameie	317
19.9 Særskilt om parkeringsplasser i borettslag og boligaksjeselskaper	319
19.10 Den rettslige og faktiske rådigheten over annet areal i garasjeanlegget	320
19.11 Boligselskapets utleie av biloppstillingsplasser	320
19.12 Opparbeidelse av nye biloppstillingsplasser	321
19.13 Fjerning av biloppstillingsplasser	321
Kapittel 20 Eiernes rett til bruk av fellesareal	322
20.1 Alle eiere har lik rett til bruk av fellesareal	322
20.2 Jordskifteretten kan fastsette regler om bruk av uteareal	323
20.3 Retten til bruk er avgrenset av formålet med fellesarealet	323
20.4 Bruk av bod	324

20.5	Bruk av balkong, terrasse og veranda	326
20.6	Rett til bruk av et avgrenset hageareal eller annet lignende uteareal	328
20.7	Beplantning på uteareal	328
20.8	Bruk av trappeoppgang	329
20.9	Røyking	330
20.10	Rett til bruk av fellesstrøm – ladbare kjøretøy	330
20.11	Mulighetene til midlertidig enerett til bruk av fellesareal	330
	20.11.1 Stiftelsesgrunnlag for midlertidige bruksretter	330
	20.11.2 Midlertidige bruksretter i eierseksjonssameier etter 1. januar 2018	332
20.12	Mulighetene til eiendomsrett eller varig bruksrett til bruk av fellesareal	333
	20.12.1 Generelt om tolkning av bruksrettigheter	333
	20.12.2 Rettigheter til fellesareal i eierseksjonssameier	333
	20.12.3 Rettigheter til fellesareal i borettslag og boligaksjeselskaper	334
	20.12.4 Muligheter til å sikre bruksrett ved hevd	335
20.13	Betydningen av god tro ved dobbeltsuksisjon	336
20.14	Boligselskapets rettigheter ved misbruk – rettigheter til tilbakeføring er ikke gjenstand for foreldelse	337
20.15	Omsorgsplikt for gjenstander som fjernes fra fellesareal	337
Kapittel 21 Eiernes rett og plikt til bruk av bruksenhet		339
21.1	Retten til privatliv må avgrenses mot hensynet til fellesskapet	339
21.2	Retten til faktisk bruk er den samme i alle boligselskaper	340
21.3	Andelseiere og aksjonærer har plikt til å bruke leiligheten	340
21.4	Bruk av leilighet	341
21.5	Bruk av del av leilighet til næringsformål	342
21.6	Omregulering av leilighet til næringsformål	343
21.7	Mulighetene til hyblifisering av leiligheter i eierseksjonssameier	344
	21.7.1 Vurdering av den gjeldende rettslige situasjonen	344
21.8	Bruk av næringsenhet eller næringslokale	348
	21.8.1 Endring av typen næringsvirksomhet	348
	21.8.2 Krav om at næringsvirksomheten ikke skal være til sjenanse eller ulempe	349
	21.8.3 Omgjøring fra næringsformål til boligformål	350
21.9	Husdyrhold	350

21.9.1	Begrensninger i retten til dyrehold må bestemmes i vedtektene	350
21.9.2	Eieren må ha god grunn til husdyrhold	351
21.9.3	Dyreholdet må ikke være eller kunne bli til ulempe eller sjenanse	352
21.9.4	Vilkårene innebærer at det må foretas en interesseavveining.	353
21.9.5	Krav om forsvarlig saksbehandling, bevisbyrderegler . .	354
21.9.6	Midlertidig boret.	355
21.9.7	Erstatningsansvar for skader som husdyr voldet	355
21.10	Avtaler om bruksrett mellom seksjonseiere til seksjonert areal	356
21.11	Bruk av gasskomfyr og oppbevaring av propan i en leilighet.	356
21.12	Ansvar for ferdigattest.	357
Kapittel 22 Eiernes rett til endringer av bruksenhet og fellesareal. . .		359
22.1	Eierens rett til endringer av bruksenhet.	359
22.1.1	Formålet med endringer	359
22.1.2	Adgang til endringer som ikke reduserer verdi eller skaper ulemper.	359
22.1.3	Endringer av belegg på vegg, gulv og tak.	360
22.1.4	Endringer av innredning, vegger og dører.	361
22.1.5	Endring av rominndeling.	361
22.1.6	Endring av utstyr som er inkorporert i bygningskroppen	362
22.1.7	Endring av elektrisk anlegg.	362
22.1.8	Oppføring av peis og pipe.	363
22.1.9	Sammenslåing eller utvidelser av leilighet	363
22.1.10	Etablering av flere boenheter i en bruksenhet.	364
22.1.11	Nærmere om krav til rømningsveier ved oppdeling av bruksenheter	365
22.2	Eiernes rett til endringer av fellesareal	365
22.2.1	Generelt.	365
22.2.2	Oppføring av uteterrasseplattning	366
22.2.3	Takvindu	367
22.2.4	Oppsetting av varmepumpe, airconditionanlegg og lignende faste installasjoner	367
22.2.5	Særskilt om oppsetting av parabolantenne	368
22.2.6	Endret formål for bruk av bod	370

22.3	Beboere med særlige behov – funksjonshemmede	371
22.3.1	Rett til tilpasning for funksjonshemming	371
22.3.2	Parkeringsrettigheter i eierseksjonssameier	371
22.3.3	Plikt til å inngi søknad på forhånd	372
22.3.4	Søknad kan bare nektes når det foreligger saklig grunn til det	373
22.3.5	Plikt til tilbakeføring ved opphør av behov for tilpasning.	374
22.4	Nærmere om kravet til søknad og melding om endringer	375
22.5	Næringseieres rett til endring av fellesareal	376
22.5.1	Fasadeendring	376
22.5.2	Ventilasjonsanlegg	376
22.6	Virkningene av lovlige og ulovlige endringer	377

Kapittel 23 Boligselskapets rettigheter til endringer

i en bruksenhet	379	
23.1	Boligselskapets rett til endringer i bruksenheter	379
23.2	Nærmere om boligselskapets rett til fellesinstallasjon i en bruksenhet	381

Kapittel 24 Ansvar for vedlikehold . . . . .

24.1	Hva som menes med vedlikehold	383
24.2	Boligselskapets rett til tilgang til bruksenhet for ettersyn	384
24.3	Årsakens betydning for vedlikeholdsansvaret	384
24.4	Tidspunktet for gjennomføring av boligselskapets vedlikehold	385
24.5	Generelt om aksjonærens, andelseierens og seksjonseierens vedlikeholdsplikt	386
24.6	Generelt om boligselskapets vedlikeholdsplikt	387
24.6.1	Fellesareal skal holdes i forsvarlig stand	387
24.6.2	Vedlikehold kan omfatte utskifting når reparasjon ikke er regningssvarende – betydningen av levetidstabeller	389
24.6.3	Kostnadene med vedlikehold er felleskostnader	390
24.6.4	Praktiske rutiner forbundet med boligselskapets vedlikehold	390
24.7	Våtrom, rør for vann og avløp, herunder sluk og soilrør	391
24.8	Vinduer på fasade	393
24.9	Dør til leilighet	394
24.10	Balkonger, terrasser og veranda	394

24.10.1	Definisjoner	394
24.10.2	Eierens vedlikeholdsplikt	394
24.10.3	Boligselskapets vedlikeholdsplikt.....	396
24.11	Installasjoner som er knyttet til en leilighet.....	397
24.12	Eieren endrer bygningskonstruksjonen.....	397
24.13	Brannsikkerhet.....	398
24.13.1	Regler om brannvern og brannsikkerhet.....	398
24.13.2	Ansvar for brannsikring.....	399
24.13.3	Røykvarsler/brannvarsler.....	400
24.13.4	Brannslukkingsutstyr.....	400
24.14	Elektrisk anlegg	401
24.15	Tilfeldig skade.....	402
24.16	Adgang til å vedtektsfeste en annen fordeling av ansvar	402
24.17	Adgang til å avtale en annen fordeling av ansvar.....	404
24.18	Praksis og forståelse som grunnlag for avvikende vedlikeholdsplikt	404
Kapittel 25	Regler om mangelfullt vedlikehold.....	406
25.1	Eierens rettigheter når boligselskapet forsømmer sin vedlikeholdsplikt	406
25.1.1	Eierens krav på at boligselskapet utfører forsømt vedlikehold	406
25.1.2	Eieren kan besørge utbedring – selvhjelpsvedlikehold..	407
25.1.3	Eierens krav på erstatning av boligselskapet	408
25.1.3.1	Generelle vilkår for erstatning	408
25.1.3.2	Erstatning for direkte tap	410
25.1.3.3	Erstatning for indirekte tap.....	411
25.1.3.4	Reduksjon av erstatning på grunnlag av uaktsomhet eller urimelighet	412
25.2	Boligselskapets krav mot eier for manglende vedlikehold	413
25.2.1	Mangelfullt vedlikehold kan utgjøre vesentlig mislighold	413
25.2.2	Boligselskapets rett til erstatning	413
25.2.3	Reduksjon av erstatning på grunn av boligselskapets uaktsomhet	415
25.3	Eierens ansvar for vedlikehold tidligere eier skulle ha utført....	415
25.4	Boligselskapets ansvar for vedlikehold tidligere eiere skulle ha utført	416
25.5	Adgang til bruksenhet for vedlikehold, endringer og ettersyn.....	417

25.5.1	Tilgang av hensyn til ledninger, rør og installasjoner i bruksenheterne.	417
25.5.2	Tilgang av hensyn til HMS-internkontrollrutiner	418
25.5.3	Tilgang av hensyn til tiltak på fellesareal utenfor bruksenheterne.	418
25.5.4	Varsel om krav om tilgang.	418
25.5.5	Praktiske muligheter til å kreve tilgang til bruksenhet.	419
25.6	Omfanget av boligselskapets rett og plikt til gjenoppføring	421
25.7	Tilbakehold av fellesutgifter	421
25.8	Overtagelsesprotokoll ved arbeid håndverker utfører for boligselskapet	422

Kapittel 26 Rutiner i skadetilfeller – forholdet

til forsikringsselskaper	423	
26.1	Formålet med kapitlet	423
26.2	Eiere og beboere har meldeplikt ved oppdagelse av skade eller fare for skade	424
26.3	Boligselskapet har adgang til ettersyn og inspeksjon	424
26.4	Sikring av bevis: skriftlige forklaringer og fotografier	425
26.5	Skader som kan dekkes av boligselskapets tingsskadeforsikring.	426
26.5.1	Dekning omfatter bygning og innredning	426
26.5.2	Bygningsmessig tilleggsinnredning.	427
26.5.3	Forsikringen dekker plutselige og uforutsette hendelser	428
26.5.4	Det må ikke være noe å bebreide boligselskapet – sikkerhetskravet – avkortning.	429
26.6	Rutiner ved klarlegging av skader.	431
26.6.1	Melding til forsikringsselskapet i alle skadetilfeller	431
26.6.2	Forsikringsselskapene samarbeider gjerne med forretningsfører	432
26.6.3	Besiktigelse, skade- og takstrapport.	432
26.7	Forholdet mellom boligselskapets og eierens/beboerens forsikring.	435
26.8	Forholdet mellom forsikringsbestemmelser, lovene om boligselskaper og boligselskapenes vedtekter	435
26.9	Seksjonseieres rett til bruk av sameiets forsikring.	435
26.10	Rutiner ved skadeutbedringen	437
26.10.1	Situasjonen når boligselskapets forsikringsselskap sørger for utbedring av skader	437

26.10.2	Situasjonen når boligselskapet har plikt til å utbedre skader	437
26.10.3	Situasjonen når eier har plikt til å utbedre skader	438
26.10.4	Manglende medvirkning til utbedring av skader fra eier eller beboer.	439
26.11	Nærmere om krav på refusjon av egenandel	439
Kapittel 27	Arbeidsgiveransvaret – særlig om vaktmestertjenester . .	440
27.1	Ansettelsesavtale eller avtale om levering av tjenester	440
27.2	Ansettelse og ansettelsesavtale	441
27.2.1	Ansettelse	441
27.2.2	Generelt om ansettelsesavtaler	442
27.2.3	Yrkesskadeforsikring	442
27.2.4	Momenter i ansettelsesavtale med vaktmester.	442
27.2.5	Tariffavtale mellom boligselskapet og vaktmesteren.	444
27.2.6	Boligselskapets styringsrett og stillingsinstruks	444
27.3	Arbeidstid	445
27.4	Oppsigelse.	446
27.4.1	Krav til oppsigelse av vaktmester	446
27.4.2	Oppsigelse begrunnet i forhold i boligselskapet (virksomhetens art)	447
27.4.3	Oppsigelse på grunn av arbeidstagers forhold.	447
27.5	Avskjed	449
27.6	Vaktmesterleilighet.	450
27.6.1	Sammenhengen mellom arbeidsforhold og rett til bolig.	450
27.6.2	Oppsigelse av leieforholdet ved oppsigelse av arbeidsforholdet	450
27.6.3	Oppsigelse av arbeidsforholdet ved opphør av leieforholdet.	451
27.7	Twister	452
27.8	Sluttattest	452
Kapittel 28	Internkontrollrutiner – HMS	453
28.1	Reglene om internkontroll	453
28.2	Systematikken i arbeidet med internkontroll	454
28.3	HMS-dokumentasjon skal være tilgjengelig	456
28.4	Kontrollinstanser	456
28.5	Beredskap ved ulykke eller brann, førstehjelpsutstyr.	457
28.6	Brannvern og branninstruks	457

28.7	Rømningsveier	460
28.8	Oppbevaring av brannfarlig gass og væske	460
28.9	Pipe og ildsteder	461
28.10	Renhold, snømåking og strøing, ras fra tak	462
28.11	Våtrom	462
28.12	Tekniske installasjoner, vedlikehold av maskiner og garasjeporter	462
28.13	Heis	463
28.14	Elektriske anlegg og elektrisk utstyr	463
28.15	Forurensningsloven – avfall	465
28.16	Lekeanlegg	466
28.17	Tilfluktsrom	466
28.18	Legionella	467
28.19	Bekjempelse av utøy og skadedyr	467
28.20	Vern av arbeidstagere	468
28.21	Krav til byggherrer om forhold på byggeplasser	468
28.22	Dugnad og annet leilighetsvis arbeid for boligselskapet	469
28.23	Strålevern og radon	469
28.24	Behandling av personopplysninger – personvern	470
28.24.1	Behandling av personopplysninger	470
28.24.1.1	Generelle prinsipper for behandling av personopplysninger	470
28.24.1.2	Hva som er personopplysninger	471
28.24.1.3	Hva som er et personregister	471
28.24.2	Praktisk mulig bruk av personopplysninger	472
28.24.2.1	Styrets rett til opplysninger om eiere	472
28.24.2.2	Kameraovervåking	473
28.24.2.3	Skiltregler	474
28.24.3	Regler om innsynsrett i boligselskapets dokumenter ..	475
28.24.3.1	Protokoll fra styremøter	475
28.24.3.2	Internregnskap eller regnskapsbilag	475
28.24.4	Regler om taushetsplikt	475
28.24.5	Oversikt over hvem som har personopplysninger og personregistre	476
28.24.6	Personvernerklæring	477
28.24.7	Sjekkliste	478
28.25	Henvisninger til lover og forskrifter	479
28.26	Dokumentasjon av HMS-arbeid og rutiner	480

Kapittel 29 Utleie og annen bruksoverlatelse	482
29.1 Hva kapitlet omfatter.	482
29.2 Opplysningsplikt ved endringer av beboersammensetningen . . .	483
29.3 Utleie og annen bruksoverlatelse i borettslag og boligaksjeselskap.	483
29.3.1 Bruksoverlatelse er tillatt i de tilfeller det er lovbestemt	483
29.3.2 Rett til bruksoverlatelse til nærstående	484
29.3.3 Rett til bruksoverlatelse ved oppfylt botid	485
29.3.4 Rett til bruksoverlatelse ved tungtveiende grunner	486
29.3.5 Bruksoverlatelse ut over det som følger av lovens vilkår.	488
29.3.6 Bruksoverlatelse av del av leilighet.	489
29.3.7 Nærmere om hva bruksoverlatelse er.	490
29.3.8 Praktiske rutiner ved søknad om bruksoverlatelse	490
29.3.8.1 Krav til fremsettelse og innhold av søknad . .	490
29.3.8.2 Styrets behandling av søknaden	491
29.3.8.3 Frist og regler for svar på søknad om godkjenning.	494
29.3.8.4 Overprøving av styrets vedtak	495
29.3.8.5 Videre bruksoverføring – fremleie er ikke tillatt	495
29.3.9 Vurdering av om godkjenning skal gis	496
29.3.9.1 Oversikt over grunnlagene for å nekte godkjenning	496
29.3.9.2 Godkjenning kan ikke nektes uten saklig grunn	496
29.4 Virkningene av lovlig bruksoverlatelse	497
29.5 Virkningene av ulovlig bruksoverlatelse	498
29.6 Utleie av eierseksjoner	499
29.7 Selskaper og andre juridiske personers rett til utleie.	499
29.8 Begrenset antall personer i hver leilighet; overbefolkning	501
29.9 Husstandsmedlemmer med særlige behov – funksjonshemmede	503
29.10 Muligheter for omgjøring av vedtak om godkjenning	503
29.11 Forholdet mellom boligselskapet og leietager	503
29.12 Rett til å overta boret ved samlivsbrudd og dødsfall.	504
29.13 Regler om korttidsutleie	505
29.14 Gebyr ved bruksoverlatelse.	507

Kapittel 30 Fremgangsmåte ved rehabilitering, endring og utbygging av fellesareal	508
30.1 Behovet for rehabilitering	508
30.2 Styret skal planlegge langsiktig og bare benytte kvalifisert bistand	509
30.3 Ansvar til ansvarlig utførende og kontrollerende i byggesaker	510
30.4 Behovet for vedtak på generalforsamling og årsmøte	511
30.5 Informasjonsmøter med og varsel til eiere og beboerne	514
30.6 Finansiering	514
30.6.1 Finansieringsmåter	514
30.6.2 Offentlige låne- og tilskuddsordninger	515
30.7 Anbudsinndrivelse og anbudsprotokoll	516
30.8 Avtaler om bygge- og prosjektledelse	517
30.9 Avtaler om gjennomføring av rehabiliteringstiltak	518
30.9.1 Generelt om avtaleutforming	518
30.9.2 Møtereferat fra avtaleforhandlinger	518
30.9.3 Standardavtaler og tilpassede avtaler	519
30.9.4 Eksempler på viktige avtalebestemmelser	520
30.9.4.1 Samtykke fra offentlige myndigheter	520
30.9.4.2 Dokumentasjon og beskrivelse av arbeidet	520
30.9.4.3 Kontraktssummen	520
30.9.4.4 Tilleggskostnader	521
30.9.4.5 Sikkerhetsstillelse for vederlag	521
30.9.4.6 Betaling	521
30.9.4.7 Sikkerhetsstillelse for riktig oppfyllelse fra entreprenøren	521
30.9.4.8 Forsikring	522
30.9.4.9 Fremdriftsplan	522
30.9.4.10 Sanksjoner ved brudd på fremdriftsplan	523
30.9.4.11 Endringer av oppdraget	523
30.9.4.12 Krav til utførelsen av arbeidet	523
30.9.4.13 Krav til forholdene på arbeidsplassen	524
30.9.4.14 Bruk av arbeidskraft	524
30.9.4.15 Risiko	525
30.9.4.16 Eiendomsrett	525
30.9.4.17 FDV-dokumentasjon	525
30.9.4.18 Overtagelsesforretning og mangler	525
30.9.4.19 Virkninger av overtagelse	526
30.9.4.20 Prisavslag	526

30.9.4.21	Heving.	527
30.9.4.22	Stansing.	527
30.9.4.23	Ettårsbesiktigelse	527
30.9.4.24	Reklamasjon.	527
30.9.4.25	Twister.	527
30.10	Forholdet til håndverkertjenesteloven	528
30.11	Sikre tilgang til leilighet og lokaler	528
30.12	Kontroll med gjennomføring av tiltak	529
30.13	Boligselskapets plikt til refusjon og tilbakestilling	529
30.14	Rehabiliteringstiltak gir ikke rett til erstatningsleilighet	531
30.15	Rehabiliteringstiltak gir ikke rett til reduksjon i fellesutgiftene	531
30.16	Utbygging av fellesareal – loft.	531
30.16.1	Vurdering av hensiktsmessigheten av en utbygging	531
30.16.2	Særskilte vilkår for loftsutbygging	533
30.16.2.1	Forsikring	533
30.16.2.2	Vilkår knyttet til visuelle forhold	533
30.16.2.3	Tilknytning til fellesinstallasjoner	533
30.16.2.4	Vilkår knyttet til andre inngrep i byggningskonstruksjonen.	533
30.16.2.5	Vilkår knyttet til gjennomføringen av byggearbeidene.	534
30.16.2.6	Byggestrøm.	535
30.16.2.7	Vedlikeholdsansvar	535
30.16.2.8	Fellesutgifter.	535
30.16.2.9	Midlertidig brukstillatelse og ferdigattest	535
30.16.2.10	Reseksjonering og utstedelse av adkomst- og hjemmelsdokumenter.	535
30.16.2.11	Omkostninger.	536
30.16.2.12	Vedtak på generalforsamling og årsmøte	536
30.16.2.13	Forpliktelser ved overføring av seksjon	536
30.17	Noen skattemessige betraktninger	536

Kapittel 31 Overdragelse av leiligheter – godkjenning,

forkjøpsrett og ansiennitet.	538
31.1 Formålet med fremstillingen	538
31.2 Forespørsel om opplysninger fra eiendomsmegler.	539
31.3 Eiendomsmegler krever sikkerhet	541
31.4 Styret kan besiktige leiligheten	541
31.5 Bestemte juridiske personers absolutte rett til erverv.	542

31.6	Adgangen til å fastsette regler om forkjøpsrett	542
31.6.1	Beskrivelse av forskjellige typer forkjøpsrett	542
31.6.2	Den forkjøpsberettigede må oppfylle vilkårene for å være eier	542
31.6.3	Eierseksjonssameier	543
31.6.4	Borettslag	543
31.6.5	Boligaksjeselskaper	544
31.7	Regler om krav til godkjenning av ny eier	545
31.7.1	Borettslag	545
31.7.2	Boligaksjeselskap	545
31.7.3	Eierseksjonssameier	546
31.7.3.1	Vedtekter om ervervsbegrensninger	546
31.7.3.2	Regler om forbud mot erverv av mer enn to eierseksjoner	548
31.7.4	Krav til søknad om godkjenning	549
31.7.5	Innholdet av søknad om godkjenning	550
31.7.6	Styret vurderer om godkjenning kan gis	552
31.7.7	Grunnlaget for vurdering av om kjøper kan godkjennes	552
31.7.7.1	Alltid krav om saklig grunn til å nekte godkjenning	552
31.7.7.2	Diskriminering er ikke tillatt	553
31.7.7.3	Godkjenning kan nektes ved erverv i strid med bestemmelser i lov eller vedtekt.	554
31.7.7.4	Godkjenning kan nektes når erververen har forårsaket vesentlig mislighold	554
31.7.7.5	Godkjenning kan nektes når erverv kan medføre forventet vesentlig mislighold	555
31.7.7.6	Godkjenning kan nektes når ny eier ikke skal bo i borettslaget	556
31.7.7.7	Godkjenning kan ikke nektes fordi erververen er «annerledes»	557
31.7.7.8	Muligheten til å stille betingelser for godkjenning	557
31.8	Melding i anledning av at overtagelsesspørsmålet er avgjort	558
31.8.1	Melding til den som overdrar om at forkjøpsberettiget skal overta som ny eier	558
31.8.2	Melding til ny eier om godkjenning	558
31.8.3	Melding om nektet godkjenning	559

31.9	Virkningen av nektet godkjenning	559
31.9.1	Anmodning om ny vurdering	559
31.9.2	Søksmål	559
31.9.3	Muligheten til å ta leiligheten i bruk i borettslag	559
31.9.4	Ansvar for fellesutgifter i borettslag	560
31.9.5	Advarsel og pålegg om salg	560
31.10	Ansiennitet	560
31.11	Transportnotering av ny eier	561
31.12	Eierskiftegebyr	561
31.12.1	Borettslagets rett til å kreve eierskiftegebyr av avhender	561
31.12.2	Boligaksjeselskapets og eierseksjonssameiets rett til å kreve eierskiftegebyr av avhender	562
31.12.3	Boligselskapets rett til å kreve eierskiftegebyr av erverver	563
31.12.4	Forretningsførers rett til å kreve gebyr ved eierskifte. . .	564
31.13	Overtagelse og innflytting	564
31.14	Oppsigelse fra andelseier eller aksjonær	565
Kapittel 32	Forkjøpsrett i borettslag	566
32.1	Borettslagsloven gir adgang til å vedtektsfeste regler om forkjøpsrett	566
32.2	Forhåndsvarsel om eierskifte i borettslag – gebyr	566
32.3	Forkjøpsrett kan ikke gjøres gjeldende overfor nærstående	567
32.4	Utløsning av forkjøpsrett	568
32.4.1	Begivenheter som utløser forkjøpsrett	568
32.4.2	Krav til melding som utløser forkjøpsrett	569
32.5	Utlysning blant forkjøpsberettigede	569
32.6	Frist for og krav til melding om bruk av forkjøpsrett i borettslag	571
32.6.1	Fristens lengde og fristens begynnelse	571
32.6.2	Fristens utløp	571
32.6.3	Melding om bruk av forkjøpsrett fra forkjøpsberettiget	572
32.7	Styrets vurdering av hvem som skal overta en andel	572
32.8	Melding til selger fra styret om at forkjøpsrett er benyttet	573
32.9	Godkjenning av forkjøpsberettiget og virkningene av bruk av forkjøpsrett	573
32.10	Ansiennitet	573
32.11	Betaling av løsningssum	574

32.12	Oppgivelse av forkjøpsrett	574
32.13	Situasjonen ved forbigåelse av en forkjøpsberettiget	574
Kapittel 33	Behandling av klagesaker	576
33.1	Alminnelige råd om klagebehandling.....	576
33.2	Typiske eksempler på klagegrunnlag	577
33.3	Krav til klagens form og innhold	578
33.4	Styrets behandling av klagen.....	580
33.4.1	Objektiv og nøytral vurdering av klagen.....	580
33.4.2	Foreløpig vurdering.....	581
33.4.3	Tilfeller der det er påkrevet med en umiddelbar løsning.....	581
33.4.4	Anmodning om tilsvaret.....	582
33.4.5	Vurdere å bringe partene sammen	583
33.4.6	Vurdering og beslutning	584
33.4.7	Etterfølgende bevissikring.....	585
33.4.8	Betydningen av bevissikring.....	585
Kapittel 34	Vilkår for og valgmuligheter ved vesentlig mislighold ..	587
34.1	Krav til vesentlig mislighold	587
34.2	Oversikt over alternativer: valget mellom tvangssalg og tvangsfravikelse	588
34.3	Regelgrunnlaget for styrets vurdering av mislighold	589
34.3.1	Lovbestemmelser	589
34.3.2	Rettspraksis.....	589
34.3.3	Husordensregler og vedtekter.....	589
34.3.4	Boligselskapets egen praksis	590
34.3.5	Alminnelige ulovfestede regler om god orden og opptreden samt sunn fornuft.....	590
34.4	Generelle retningslinjer i vurderingen av om det foreligger vesentlig mislighold	591
34.4.1	Vurderingen skal bygge på et objektivt grunnlag	591
34.4.2	Eieren svarer for mislighold som andre forårsaker	591
34.4.3	Krav til misligholdets type, omfang og varighet	591
34.4.4	Økonomisk og faktisk mislighold	592
34.4.5	Oppførsel som er til alvorlig plage og sjenanse for eiendommens øvrige brukere	593
34.4.6	Oppførsel som medfører fare for ødeleggelse eller vesentlig forringelse av eiendommen	594
34.4.7	Ulovlig virksomhet i bruksenhet	594

34.4.8	Boligselskapets bygningstype kan ha betydning	595
34.4.9	Opprinnelige forutsetninger kan ha betydning	595
34.4.10	Betydningen av skyld og rettsvillfarelse hos den forårsaker mislighold	595
34.4.11	Spesielle forhold hos den som misligholder, er uten betydning	596
34.4.12	Risiko for fysisk eller psykisk skade	596
34.4.13	Betydelig merarbeid	597
34.4.14	Etterfølgende opptreden og risiko for gjentakelse	597
34.4.15	Misligholder flytter ut under sakens gang	598
34.4.16	Totalvurdering av partenes interesser	598
34.5	Nærmere om betalingsmislighold	599
34.6	Nærmere om bruksoverlatelse	600
34.7	Mulighetene for alternative løsninger	600
34.8	Dokumentasjon av vesentlig mislighold	601
34.8.1	Bevisene	601
34.8.2	Advarsel	602
34.8.3	Tidsforløpet	602
34.9	Styrevedtak og protokoll	602
Kapittel 35	Sanksjoner ved vesentlig mislighold	605
35.1	Forholdet mellom mislighold og sanksjoner	605
35.2	Valget mellom tvangssalg eller tvangsfravikelse	605
35.3	Fremgangsmåte ved avsendelse av varsel	607
35.4	Beregning av frister ved utsendelse av varsel og advarsel	607
35.5	Krav til tvangsgrunnlag	608
35.6	Betalingsoppfordring og anmodning om opphør	608
35.7	Varsel og betalingsoppfordring etter inkassoloven	610
35.8	Advarsel før pålegg om salg	610
35.9	Pålegg om salg	612
35.10	Varsel før begjæring om tvangssalg	615
35.11	Begjæring om tvangsfravikelse	618
35.12	Begjæring om tvangssalg	619
35.12.1	Uttak av søksmål før begjæring om tvangssalg fremmes	619
35.12.2	Lovbestemt panterett	620
35.12.3	Pålegg om salg etterkommes ikke	620
35.12.4	Avtalepant og vedtektsfestet pant i andel, aksje og seksjon	620
35.13	Utforming av begjæring om tvangssalg og tvangsfravikelse	621

35.13.1	Krav til form, innhold og vedlegg	621
35.13.2	Beregning av boligselskapets krav ved økonomisk mislighold	622
35.14	Namsmyndighetenes behandling av begjæring om tvangssalg . .	623
35.15	Muligheter til å avverge begjæring om tvangssalg og tvangsfravikelse	625
35.15.1	Utsettelse ved forbigående betalingsvansker	625
35.15.2	Krav om erstatningsbolig	625
35.15.3	Innbetaling etter at begjæring om tvangssalg er inngitt til namsmyndighetene	625
35.15.4	Salg fra eier til ny erverver etter at begjæring er fremsatt	626
35.15.5	Motregning ved begjæring om tvangssalg	626
35.15.6	Unnlate å inngi innsigelser!	626
35.16	Oppnevnt medhjelpers arbeid med gjennomføring av tvangssalg	627
35.17	Boligselskapet kan erverve ved tvangssalg	628
35.18	Innløsning og utløsning av andeler i borettslag	629
35.19	Begjæring om midlertidig forføyning	630
35.20	Oppsummering av styrets rolle	632
Kapittel 36 Selskapsrettslige endringer		633
36.1	Forskjellige selskapsrettslige endringer	633
36.2	Endringer innenfor eksisterende selskapsform	633
36.2.1	Sammenslåing av eierseksjonssameier	633
36.2.2	Sammenslåing av borettslag og boligaksjeselskaper	635
36.2.3	Deling av boligselskaper	636
36.2.4	Særskilt om deling av eierseksjonssameier	637
36.2.5	Utstede ny andel i borettslag	637
36.2.6	Sammenslå bruksenheter	638
36.3	Særskilt om reseksjonering i et eierseksjonssameie	638
36.3.1	Endringer som krever reseksjonering	638
36.3.2	Krav til samtykke fra seksjonseier, styre eller årsmøte	641
36.3.3	Fremgangsmåte	643
36.3.4	Oppmålingsforretning	644
36.4	Oppløsning og omdanning	645
36.4.1	Generelt om oppløsning	645
36.4.2	Oppløsning av et eierseksjonssameie	645
36.4.3	Oppløsning av borettslag	646

36.4.4	Oppløsning av boligaksjeselskaper.	648
36.4.5	Nærmere om omdanning til eierseksjonssameie.	648
36.4.6	Omdanning fra boligaksjeselskap til borettslag	650
36.4.7	Dokumentavgift og tinglysningsgebyr.	650
Vedlegg	. . . . .	651
	Lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag (burettslagslova).	653
	Lov 16. juni 2017 nr. 65 om eierseksjoner (eierseksjonsloven).	701
	Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven).	733
	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)	757
Stikkordregister	. . . . .	759